

ŠIUOLAIKINĖS KRIMINALISTIKOS TAKTIKOS SAMPRATA IR KRYPTYS

Žaneta Navickienė*

*Lietuvos policijos mokyklos Kvalifikacijos tobulinimo skyrius
Karaimų g.73, LT-21104, Trakai
Telefonas 8 (528) 51951
El. paštas: zaneta.navickiene@policija.lt*

Santrauka. Straipsnyje analizuojant kriminalistikos taktikos raidą įvairiose teisinėse sistemose, nagrinėjama nevienoda kriminalistikos taktikos samprata. Besivystydama kaip mokslinių žinių sritis, šiuolaikinė kriminalistikos taktika tapo sudėtinga ne tik teiginių, būdų, rekomendacijų sistema atliekant tyrimo veiksmus, bet ir apimanti ikiteisminio bei teismo tyrimo organizavimą, planavimą, prevencinių priemonių parinkimą, edukacinių, organizacinių ir techninių priemonių įgyvendinimą. Straipsnyje taip pat nagrinėjamos svarbiausios šiuolaikinės kriminalistikos taktikos vystymosi kryptys, sudarančios prielaidas efektyviam ikiteisminiam tyrimui. Analizuojant šiuolaikinės kriminalistikos taktikos vystymosi kryptis, pateikiama autorės ir kitų mokslininkų išvalgos dėl kriminalistikos taktikos ribų plėtimosi ir skverbimosi į daugelį mokslų, jos vystymosi perspektyvų ir įtakos ikiteisminio tyrimo veiklos efektyvumui.

Straipsnį sudaro įvadas ir dvi dalys. Pirmoje dalyje analizuojant įvairias kriminalistikos mokyklas, nagrinėjama kriminalistikos taktikos samprata ir turinys, pristatomi įvairių šalių kriminalistikos taktiką apibrėžiantys terminai. Antroje dalyje analizuojama šiuolaikinės kriminalistikos taktikos vystymosi kryptys ir jų įtaka nusikalstamų veikų tyrimui.

Pagrindinės sąvokos: ikiteisminis tyrimas, kriminalistikos taktika, kriminalistikos taktikos turinys ir kryptys.

ĮVADAS

Dabartiniu metu jau nebeįmanoma efektyviai ir racionaliai atlikti ikiteisminio tyrimo veiksmų be kelių mokslo sričių žinių pritaikymo. Todėl analizuojant šiuolaikinės kriminalistikos taktikos turinį, pastebimas būtinumas kriminalistikos taktikos klausimus nagrinėti kompleksiskai sujungiant ir pritaikant įvairių mokslų žinias. Mokslininkų teigimu, ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimas yra veiksmingas tik tuomet, kai sujungiamos įvairių mokslo sričių žinios¹. Centrinu elementu čia tampa kriminalistikos taktika, leidžianti aprėpti, sintetinti skirtingų mokslų žinias. Mokslinėje literatūroje plačiai analizuojami ikiteisminio tyrimo veiksmai susiejant procesinius, kriminalistinius ir praktinius aspektus². Autorės nuomone, tai labai svarbu, kadangi iki šiol daugelis ikiteisminio tyrimo veiksmų buvo nagrinėjami arba tik proceso požiūriu, arba kriminalistiniu aspektu. Užsienio šalių

¹Burda, R. *Apklausa atliekant ikiteisminį tyrimą: problemų fiksavimo problemos. Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika.* Mokslų darbų rinkinys. Vilnius, 2007.

²Bučius, G., Gruodytė, E. *Ikiteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai.* Mokymo priemonė. Vilnius, 2009. Taip pat plačiau žr. Burda, R., Kuklianskis, S. *Apklausa ikiteisminio tyrimo metu.* Vilnius, 2007.

mokslininkų teigimu, ikiteisminio tyrimo veiksmų nagrinėjimas kompleksiskai tiek procesiniu, tiek kriminalistiniu aspektu, sudaroma galimybė išnagrinėti atskirų ikiteisminio tyrimo veiksmų turinį skiriant pagrindinį dėmesį ne tik teisiniam reglamentavimui, bet ir ikiteisminio tyrimo atlikimo kokybei³. Lietuvos mokslininkai⁴ taip pat teigia, jog šiuolaikinės tyrimo veiksmų racionalaus panaudojimo problemos turi būti nagrinėjamos kompleksiskai, be tradicinės teisės normų analizės apimti tyrimo organizavimo, specialiųjų žinių, taip pat įvairius kitų mokslų klausimus. Todėl tyrimo problema orientuota į lyginamąją analizę: ar įvairios šalys, priklausančios skirtingoms teisinėms sistemoms, vienodai supranta ir traktuoja terminą, kuriuo apibrėžiama efektyvios priemonės ir būdai, padedantys veiksmingai tirti nusikalstamas veikas, ir kokios svarbiausios šiuolaikinės kriminalistikos taktikos vystymosi kryptys.

Tyrimo tikslas – analizuojant kriminalistikos taktikos raidą ir sampratą įvairiose teisinėse sistemose, pateikti šiuolaikinės kriminalistikos taktikos vystymosi kryptis.

Tyrimo uždaviniai:

- analizuojant kriminalistikos taktikos raidą, pristatyti skirtingas kriminalistikos taktikos sampratas;
- identifikuoti svarbiausias šiuolaikinės kriminalistikos taktikos vystymosi kryptis.

Tyrimo objektas – šiuolaikinė kriminalistikos taktika.

Straipsnyje panaudoti šie teoriniai tyrimo metodai: aprašomasis-lyginamasis, istorinis, palyginimas ir analitinis-kritinis. Taikant aprašomąjį-lyginamąjį ir palyginimo metodus, straipsnyje aprašoma ir palyginama skirtingoms teisinėms sistemoms priklausančių šalių vartojami terminai, kuriais apibrėžiama efektyvių būdų ir priemonių taikymas nusikalstamų veikų tyrimo procese, palyginama, kaip įvairios šalys vartoja skirtingus kriminalistikos taktikos terminus. Istoriniu tyrimo metodu nagrinėjant kriminalistikos taktikos raidą, gilinamasi, kaip kito kriminalistikos taktikos turinys ir jos vystymosi kryptys. Analitinio-kritinio tyrimo metodo pagalba analizuojant šiuolaikinės kriminalistikos taktikos vystymosi kryptis, įvertinama kriminalistikos taktikos įtaka nusikalstamų veikų tyrimui.

³Kassian, S. M., et al. *Police Interviewing and Interrogation: A Self-Report Survey of Police Practices and Beliefs. Law and Human Behaviour* [interaktyvus]. volume 31, N. 4, 2007 [žiūrėta 2011-12-21]. <<http://www.springerlink.com/content/23638u3777622757>>

⁴Ancelis, P., et al. *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Vadovėlis. Vilnius: Mykolas Romeris universitetas, 2011, p. 5.

KRIMINALISTIKOS TAKTIKOS SAMPRATA IR TURINYS

Terminas „taktika“ pirmiausia pradėtas vartoti karo terminijoje: karinė taktika tyrinėjo mūšio (karo) objektyvius dėsningumus bei kūrė kovos būdus, priemones ir formas, atitinkančias konkrečias aplinkybes siekiant tam tikrų tikslų. Bendrąja prasme kriminalistikos taktika suprantama kaip tam tikrų priemonių ir būdų visuma siekiant įgyvendinti konkrečius tikslus. Kriminalistikos priemonių, būdų ir metodų atsiradimas susijęs su ikiteisminio tyrimo, paieškos, ekspertine veikla. XVII amžiaus teisininkų darbuose randamos pirmosios rekomendacijos, susijusios su specialiujų žinių panaudojimu tiriant nusikalstamas veikas. XVIII amžiuje pirmąkart buvo bandoma apibendrinti teisminę praktiką. Kriminalistikos taktikos terminą vienas pirmųjų pavartojo vokiečių teisininkas A. Veingardas⁵. Kriminalistikos taktika buvo suprantama gerokai siauriau nei dabartiniu metu: ji apėmė nurodymus, kaip sudaryti nusikalstamų veikų tyrimo planus. Anglosaksų teisinėje sistemoje aptinkamas kitas terminas – nusikalstamų veikų tyrimas (angl. *Criminal Investigation*). Šioje teisinėje sistemoje kriminalistikos taktiką apibrėžiantis terminas „nusikalstamų veikų tyrimas“ kildinamas iš Anglijos ir siejamas su specialiujų kriminalinės policijos padalinių pareigūnų darbu Londone (angl. *Bow Street Runners*) ir Kriminalinės policijos biuro įkūrimu Londone 1842 metais⁶. JAV kriminalistikos taktikos vystymosi pradžia siejama su A. Pikertono įkurta Nacionaline detektyvų agentūra ir Federalinio tyrimo biuro įkūrimu 1924 metais⁷.

Prof. H. Malevskis, nagrinėdamas kriminalistikos mokslo svarbą ir laimėjimus, atkreipė dėmesį į tai, kad skirtingose šalyse kriminalistika formavosi nevienodai, o tai savo ruožtu skatino kriminalistikos mokyklų – germanų, romanų, anglosaksų ir rusų – atsiradimą⁸. Sarajevo teisės universiteto mokslininkai, nagrinėdami kriminalistikos taktikos raidą, išskyrė tris pagrindinius kriminalistikos modelius. Pagal pirmąjį, vadinamąjį vokiečių teisės modelį, kriminalistikos mokslas turi ilgą istoriją ir galias tradicijas. Šis modelis susiformavo tokiose valstybėse kaip Vokietija, Rusija, Serbija, Bosnija ir Hercegovina. Pagal antrąjį modelį, pavyzdžiui, Italijoje, net nevertojamas terminas „*kriminalistika*“. Šiam mokslui apibūdinti vartojamas terminas „*polizia scientifica*“, tai yra policijos mokslas, apimantis ir kitų mokslų

⁵Vozgrin, I. A. *Kriminalisticheskaja taktika: ponjatje i predmet issledovanija* [Criminalistic tactics: understanding and subject of research]. Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta. MVD. 1999, No 1, p. 6.

⁶Lyman, M. D. *Criminal Investigation: the Art and the Science. 6 th ed.* New Jersey: Prentice Hall, 2011, p. 7.

⁷*Ibid.*, p. 9.

⁸Malevski, H. *Pagrindinės kriminalistikos mokyklos ir šiuolaikinio kriminalistikos modelio formavimasis Lietuvoje. Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika.* Vilnius, 2009, p. 94.

metodus ir techniką siekiant iširti nusikalstamą veiklą⁹. Trečiasis modelis siejamas su anglosaksų teisine sistema ir daugiausia paplitęs JAV. Šie skirtingi kriminalistikos modeliai įvairiose valstybėse lėmė ir savitą kriminalistikos taktikos vystymąsi¹⁰.

Kriminalistikos taktikai būdinga tai, kad ji nuolat kinta. Be to, autorės nuomone, verta pažymėti, jog kriminalistikos taktikos vystymąsi lemia ir besikeičiančios baudžiamojo proceso normos. Todėl įsigaliojus Lietuvos Respublikos BPK, kriminalistikos taktikos nuostatų peržiūra tapo ypač aktuali atsižvelgiant į pakitusias šio kodekso nuostatas. Be to, pasikeitus įstatymams, ne mažiau svarbus tapo ir teisėsaugos institucijų veiklos efektyvumas. Taigi, apibrėžiant kriminalistikos taktiką kaip kriminalistikos mokslo dalį, būtina akcentuoti, kad jos tyrinėjimo objektas yra teismo, ikiteisminio tyrimo ar ekspertinės veiklos įgyvendinimo ir organizavimo dėsningumai siekiant sukurti moksliskai pagrįstas rekomendacijas, būtinas efektyvesnei teisėsaugos institucijų veiklai.

Mokslininkai, pabrėždami kriminalistikos ir jos atskirų dalių svarbą, akcentuoja teisėsaugos institucijų veiklos optimizavimo poreikį, kuris gali būti užtikrinamas naujausių kriminalistikos ir teismo ekspertizės žinių „gimimu“¹¹. Aktyviai diskutuojama dėl ekspertinių įstaigų veiklos efektyvumo ir vadybos priemonių parinkimo¹², šių ekspertinių įstaigų pertvarkymo pateikiant išvalgas dėl jų teigiamo optimizavimo poveikio¹³. Kaip jau minėta, ne visose užsienio šalyse vienodai vartojamas terminas „kriminalistikos taktika“, tačiau turinio prasme išlieka tokie aktualūs klausimai kaip įvykio vietos apžiūra¹⁴, nusikalstamų veikų tyrimo organizavimas¹⁵.

Pažymėtina, kad dabartiniu metu kriminalistikos taktika yra pagrindinė kriminalistikos sistemos sritis. Tai grindžiama kriminalistikos taktikos santykiu su kitomis kriminalistikos sistemos dalimis – kriminalistikos technika ir kriminalistikos metodika. Kriminalistikos technikos pasiekimai pritaikomi atliekant atskirus tyrimo veiksmus, o atskirų nusikalstamų veikų rūšių tyrimo metodika grindžiama kriminalistikos taktikos teiginiais, t. y. tiriant atskirų

⁹Halilovic, H., Bojanic, N. *Criminalistics scientia sui generis–arguments pro et contra* [interaktyvus], [žiūrėta 2011-09-24]. <<http://www.fpvv.uni-mb.si/conf2004/papres/halilovic.pdf>>.

¹⁰*Ibid.*

¹¹Gorbatkov, A., Juodkaitė-Granskienė, G. *Kriminalistikos ir teismo ekspertizės santykio klausimu. Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika*. Vilnius, 2009, p. 41.

¹²Juodkaitė-Granskienė, G. *Teisėsaugos institucijų naudojamos vadybos priemonės ir jų optimizavimo problemos Lietuvoje (Viešųjų ekspertinių tyrimų organizacijų pavyzdžiu) Nusikalstamumo grėsmės ir žmogaus saugumas*. Kolektyvinė monografija. Vilnius: Mykolas Romeris universitetas, 2010, p. 499–513.

¹³Kurapka, V. E., Bilevičiūtė, E., Matulienė, S. *Ekspertinių įstaigų Lietuvoje pertvarkymo gairės. Nusikalstamumo grėsmės ir žmogaus saugumas*. Kolektyvinė monografija. Vilnius, 2010, p. 461–473.

¹⁴Reno, J., et al. *Crime Scene Investigation: A Guide for Law Enforcement. Research report*. U.S. Department of Justice. 2000.

¹⁵*Handbook of Criminal Investigation*. Edited by Newburn T., Williamson T., Wright A. Willan publishing. 2007.

rūšių nusikalstamas veikas siekiama optimaliai organizuoti tokių nusikalstamų veikų tyrimą panaudojant kuo efektyvesnius taktinius būdus ir kombinacijas. Dabartiniu metu ypač daug dėmesio skiriama atskirų nusikalstamų veikų tyrimo metodikai: nusikalstamų veikų, padarytų keliose valstybėse, tarptautinį pobūdį turinčių nusikalstamų veikų¹⁶, organizuoto nusikalstamumo tyrimo metodikai¹⁷, aktualių nusikalstamų veikų seksualinio apsisprendimo laisvei¹⁸, naujoms smurtinių nusikalstamų veikų ikiteisminio tyrimo kryptims¹⁹, vaikų pornografijos tyrimo metodikai²⁰. Tai savo ruožtu leidžia taikyti ir naujus taktinius būdus bei rekomendacijas.

Ne kartą diskutuota, kokia yra kriminalistikos taktikos vieta kriminalistikos sistemoje. Taigi, kai kurie mokslininkai, pavyzdžiui, V. A. Obrazcovas, teigė, jog tinkamiausia būtų dvinarė kriminalistikos sistema, kurią sudarytų bendroji ir ypatingoji dalis, o kriminalistikos taktikos turinį reikia vertinti kaip ypatingąją kriminalistikos dalį. Tačiau dar įdomesnė diskusija, konkrečiai susijusi su kriminalistikos taktikos turiniu: nusikalstamų veikų tyrimo organizavimą ir planavimą atskirti kaip savarankišką kriminalistikos sistemos dalį ir nevertinti kaip sudėtinės kriminalistikos taktikos dalies. Atskirų mokslininkų nuomonės šiuo klausimu išsiskyrė: R. S. Belkino nuomone, nusikalstamų veikų tyrimo organizavimą galima išskirti dviem lygmenimis: atskirų ikiteisminio tyrimo veiksmų organizavimą priskirti kriminalistikos taktikai, o nusikalstamų veikų tyrimo organizavimą bendrąja prasme – priskirti kriminalistikos metodikai. R. S. Belkinas teigia, kad tokio savarankiško kriminalistikos skyriaus kaip nusikalstamų veikų tyrimo organizavimas iš viso negali būti: tai neišvengiamai bus arba kriminalistikos taktikos, arba kriminalistikos metodikos klausimai. Autorės nuomone, ikiteisminio tyrimo organizavimas ir planavimas vis dėlto yra sudėtinis, visaapimantis procesas, turinio prasme tai yra kriminalistikos taktikos dalis. Tad ir mokymas apie versijas ir nusikalstamų veikų tyrimo planavimas – kriminalistikos taktikos dalis. Autorės nuomone, tiek nusikalstamų veikų tyrimo organizavimas, tiek planavimas priskiriama kriminalistikos taktikai, nes pasižymi kriminalistikos taktikai būdingomis savybėmis (visuotinumą, nepriklausomybę nuo atskirų nusikalstamų veikų rūšių). Pagal nurodytus

¹⁶Mullins, S. *Parallels Between Crime and Terrorism: A Social Psychological Perspective. Studies in Conflict & Terrorism*. Volume 32, Issue 9, 2009.

¹⁷Gottschalk, P. *Value configurations in organised crime*. Policing & Society. Vol. 19, No. 1, 2009, p. 47–57.

¹⁸Zimring, F. E., et al. *Investigating the Continuity of Sex Offending: Evidence from the Second Philadelphia Birth Cohort*. Justice Quarterly. Volume 26. N. 1, 2009.

¹⁹Matulienė, S. *Smurtinių nusikalstamų veikų ikiteisminio tyrimo kryptys. Nusikalstamumo grėsmės ir žmogaus saugumas*. Kolektyvinė monografija. Vilnius: Mykolas Romeris universitetas, 2010, p. 71–105.

²⁰Jewkes, Y., Andrews, C. *Policing the Filth: The Problems of Investigating Online Child Pornography in England and Wales*. Policing & Society, Vol. 15, No. 1, 2005.

požymius kriminalistikos taktikai priskiriami ir bendradarbiavimo tiriant nusikalstamas veikas, ir specialiųjų žinių panaudojimo klausimai. A. G. Filipovas teigia, kad šie kriterijai yra pernelyg platūs ir neapibrėžti, remiantis tokiais kriterijais galima į kriminalistikos taktiką įtraukti praktiškai ir visą kriminalistiką, išskyrus kriminalistikos metodiką²¹. Tačiau autorės manymu, kriminalistikos mokslo skyrių apimties proporcijos neturi jokios esminės įtakos sprendžiant keliamus uždavinius. Plečiasi ne tik kriminalistikos taktikos, bet ir kriminalistikos technikos ar kriminalistikos metodikos turinys. Naujų nusikalstamų veikų atsiradimas ir suponuoja būtinybę kurti naujas atskirų nusikalstamų veikų rūšių tyrimo metodikas. Be to, niekaip negalima būtų sutikti su teiginiu, jog nusikalstamų veikų tyrimo planavimas ir organizavimas bei atskirų ikiteisminio tyrimo veiksmų taktika – du nesuderinami skirtingi klausimų kompleksai. Šias klausimų grupes pirmiausia jungia subjektas – tyrėjas, prokuroras, ikiteisminio tyrimo teisėjas ir teismas. Taip pat verta pabrėžti, jog, planuojant ir organizuojant darbą, siekiama atsakyti į klausimą, *kaip efektyviai* tai padaryti, kad nusikalstama veika būtų ištirta. Taigi, šį klausimą iš esmės sprendžia kriminalistikos taktika. Be to, nusikalstamų veikų tyrimo planavimo ir organizavimo teiginiai, tokie kaip bendradarbiavimas tarp subjektų, tiriančių nusikalstamą veiką, darbo organizavimas, tiesiogiai siejami su konkrečių ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimo taktika rengiantis atlikti ir atliekant šiuos veiksmus, t. y. tiriant konkrečią nusikalstamą veiką. Todėl galbūt verta svarstyti ne dėl ikiteisminio tyrimo organizavimo, o dėl kriminalistikos taktikos ir kriminalistikos metodikos sujungimo, nes bet kuris kriminalistikos taktikos nagrinėjamas klausimas siejamas su konkrečios nusikalstamos veikos tyrimu, taigi, ir su kriminalistikos metodikos klausimais.

Nuomonių įvairovė atskiriems mokslininkams sudarė galimybę ne tik smulkiau panagrinėti kriminalistikos taktikos sudedamuosius elementus: nusikalstamų veikų tyrimo organizavimo, planavimo, mokymo apie versijas klausimus, bet ir plačiau paanalizuoti visą kriminalistikos sistemą, pateikti savo argumentus, į kuriuos atsižvelgdami minėtus klausimus priskiria vienai ar kitai kriminalistikos mokslo sistemos daliai. Dauguma mokslininkų vis dėlto laikosi tos pozicijos, jog ikiteisminio tyrimo organizavimas ir planavimas yra sudėtiniai kriminalistikos taktikos bendrosios dalies elementai. Todėl palaikytina ta nuomonė, kad dabartinė keturnarė kriminalistikos mokslo sistema visiškai apima bendrųjų, specialiųjų ir konkrečių uždavinių sprendimą ir nėra jokio būtinumo nei mažinti, nei didinti kriminalistikos sistemos skyrių skaičiaus. Pasak A. J. Golovino, bet koks bandymas keisti kriminalistikos

²¹Filipov, A. G. *Prodolzhenie diskusii (ynov o sisteme kriminalistiki)* [Continuation of discussion (again about forensic system)]. *Vestnik kriminalistiki*. Vypusk 1(13). Moskva, 2005, p. 25.

struktūrą yra dirbtinis, o svarbiausia – netikslingas²². Kita vertus, neneigsime, kad nusikalstamų veikų tyrimo organizavimo pagrindai aktualūs ne tik kriminalistikos taktikai ar metodikai, bet ir kriminalistikos technikai. Todėl pastaruoju metu mokslininkai, analizuodami kriminalistikos mokslo sistemą, grįžta prie diskusijos apie nusikalstamų veikų tyrimo organizavimą ir teigia, jog nusikalstamų veikų tyrimo organizavimo klausimus nagrinėja ir kriminalistikos taktika, ir technika, ir metodika. Todėl ikiteisminio tyrimo organizavimo teorija galėtų būti sudėtinė bendrąja kriminalistikos dalimi²³.

Plačiau analizuojant kriminalistikos taktikos vaidmenį nusikalstamų veikų įrodinėjimo procese, atkreiptinas dėmesys į kriminalistikos ir baudžiamojo proceso santykį. Buvo diskutuojama, ar kriminalistika yra savarankiškas mokslas, ar baudžiamojo proceso mokslo dalis. Sarajevo teisės mokslininkai²⁴, nagrinėdami kriminalistikos ir baudžiamojo proceso mokslų santykį, teigia, kad kriminalistika kaip mokslas glaudžiausiai siejamas su kriminologija, baudžiamuoju procesu ir kriminalistiniais tyrimais²⁵. Nagrinėdami kriminalistikos ir kriminologijos mokslų sąsajas, jie pažymėjo, jog nusikalstamų veikų tyrimo procese esminis klausimas „kodėl padaryta nusikalstama veika ir koku būdu“ rodo šių mokslų bendrumą, tačiau į pirmąjį klausimą atsako kriminologija, analizuojanti nusikalstamų veikų padarymo priežastis, o į antrąjį atsako kriminalistika, analizuojanti nusikalstamų veikų padarymo būdus²⁶. Esminis baudžiamojo proceso ir kriminalistikos uždavinys – greitai ir visapusiškai iširti nusikalstamas veikas, nustatyti juos padariusius asmenis. Nagrinėjant šių mokslų santykį, galima sutikti nuomonę, kad kriminalistika kartais įvardijama kaip sudėtinė baudžiamojo proceso dalis (angl. *Subsidiary Discipline of Criminal Procedure*). Tačiau smulkiau analizuojant kriminalistikos ir baudžiamojo proceso santykį turinio prasme, matyti, kad kriminalistika apima daug platesnę sritį nei baudžiamojo proceso taisyklės. Taigi, du savarankiški teisės mokslai, atrodo, turi tą patį tikslą – iširti nusikalstamas veikas. Tačiau baudžiamojo proceso normų taikymas dar nereiškia, kad nusikalstamos veikos bus iširtos efektyviai. Bendrą nusikalstamų veikų tyrimo ir bylų nagrinėjimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos BPK normos.

Nagrinėjant kriminalistikos taktiką, ne mažiau reikšmingas šios kriminalistikos dalies ir baudžiamojo proceso santykis. Vertinant kriminalistikos taktikos ir ikiteisminio tyrimo

²²Golovin, A. I. *Kriminalisticheskaja sistematika* [Forensic systematic]. Moskva, 2002, p. 7.

²³Zelenskij, V. D. *K voprosu o meste organizacini rassledovanija v kriminalistike* [About position of organising pre-trial investigation in forensic science] *Vestnik kriminalistiki Vyp.* 1(29). Moskva, 2009, p. 25–26.

²⁴Halilovic, H., Bojanic, N., *supra* note 8.

²⁵Halilovic, H., Bojanic, N., *supra* note 8.

²⁶*Ibid.*

santykį, būtina atkreipti dėmesį į kriminalistikos taktikos šaltinius. Autorė siūlo išskirti šiuos pagrindinius kriminalistikos taktikos šaltinius:

- Baudžiamojo proceso įstatymo normos, reglamentuojančios bendrą bylų tyrimo ir teismo nagrinėjimo tvarką, taip pat atskirų ikiteisminio tyrimo ir teismo veiksmų atlikimo tvarką. Kriminalistikos taktikos teiginiai turi būti grindžiami įstatymų normomis, kurios apibrėžia bendrąją minėtų veiksmų tvarką.

- Nusikalstamų veikų atskleidimo ir ištyrimo geroji patirtis.
- Praktikoje padaromų klaidų apibendrinimai ir analizė.
- Kitų kriminalistikos dalių: bendrosios teorijos, kriminalistikos technikos, metodikos – teiginiai.

- Kitų mokslų teiginiai, tai yra baudžiamojo proceso, baudžiamosios teisės, kriminologijos, psichologijos, vadybos, logikos, edukologijos ir pan.

Kaip jau minėta, kriminalistikos taktika ir baudžiamasis procesas – du vienas kitą papildantys ir vienas į kitą besiskverbiantys mokslai, kuriuos pirmiausia jungia bendras uždavinys – nusikalstamų veikų ištyrimas. Šį uždavinį kiekvienas šių mokslų įgyvendina tik jam, tam mokslui, būdingomis priemonėmis. Antroji kriminalistikos taktiką ir baudžiamąjį procesą jungianti grandis – baudžiamojo proceso įstatymo normos. Iširti nusikalstamą veiką vien tik vadovaujantis baudžiamojo proceso normomis, nepanaudojant kriminalistikos taktikos žinių ir apskritai kriminalistikos mokslo laimėjimų, būtų *neįmanoma*. Akivaizdu, kad nusikalstamų veikų tyrimo procese nepakanka taikyti vien tik proceso normas, reglamentuojančias bendrąją atliekamų veiksmų tvarką. Gali būti ir taip, kad baudžiamojo proceso normos pritaikytos, nepažeistos, tačiau pati nusikalstama veikla lieka neištirta. Todėl tiriant nusikalstamas veikas, būtina žinoti ne tik tai, ką galima atlikti konkrečiu atveju ir ko negalima, bet ir tai, *kaip atlikti*: kokius ikiteisminio tyrimo veiksmus atlikti pirmiau, o kokius – vėliau, kokius taktinius būdus pasirinkti, kaip planuoti tyrimą ir pan. Kriminalistikos taktika, nenukrypdamą nuo procesinių normų, atsižvelgdama į baudžiamojo proceso mokslo teiginius, tik jai būdingomis priemonėmis kuria ikiteisminio tyrimo ir teismo veiksmų efektyvumą. Taigi, kriminalistikos taktikos teiginiai formuluojami atsižvelgiant į procesinių normų pakeitimus. Tokie normų pokyčiai reikalauja peržiūrėti kai kurias kriminalistikos taktikos suformuluotas išvadas ir rekomendacijas, sukurti naujus taktinius būdus. Todėl šiuolaikinės kriminalistikos taktikos ribos gerokai išsiplėtė.

Verta pabrėžti, kad aktualūs kriminalistikos taktikos klausimai buvo aktualūs ir anksčiau ne tik Lietuvoje, bet ir įvairiose užsienio valstybėse. Pavyzdžiui, daugiau kaip prieš

30 metų JAV mokslininkai P. W. Greenwoodas ir J. Petersilia, nagrinėdami ikiteisminio tyrimo organizavimo kaip kriminalistikos taktikos sudėtinę dalį, efektyvinimo galimybes, atliko tyrimą ir išskyrė svarbiausius ikiteisminio tyrimo organizavimo probleminius aspektus: tyrėjų ir prokurorų bendradarbiavimo problemos, tyrimo grupių sudarymo ypatumai, tyrėjų kvalifikacijos klausimai²⁷. Dabartiniu metu JAV šie klausimai tebėra aktualūs. Pažymima, kad šis procesas tobulintinas, nes nėra efektyvus ir turi trūkumų²⁸. JAV atlikto tyrimo metu nustatyta, jog daugiau negu pusė sunkių nusikalstamų veikų tiriama paviršutiniškai, apie pusę ikiteisminio tyrimo padalinių pajėgas panaudoja neefektyviai, todėl siūlomos nusikalstamų veikų tyrimo organizavimo tobulinimo kryptys siejamos su naujų vadybos konceptų įdiegimu: perskirstyti žmogiškuosius išteklius, stiprinti komandinio darbo galimybes, išryškinti atskirų policijos padalinių komunikavimo galimybes, organizuoti diskusijas taktiniams klausimams nagrinėti²⁹. Ne mažiau svarbios šio proceso efektyvinimo galimybės siejamos su analitinių ir eksperimentinių mokslinių tyrimų išvadų panaudojimu³⁰.

ŠIUOLAIKINĖS KRIMINALISTIKOS TAKTIKOS VYSTYMO SI KRYPTYS

Nagrinėdami kriminalistikos taktikos raidą, skirtingi autoriai išskiria prioritетines kriminalistikos taktikos vystymosi kryptis. Nusikalstamų veikų tyrimo procese pabrėžiamas modeliavimo taikymo veiksmingumas. Modeliavimo metodas padeda išspręsti daugelį klausimų: padeda patikrinti ir įvertinti informaciją apie tiriamą įvykį, optimizuoja pasirengimą ikiteisminio tyrimo veiksmui, planavimą, tampa universalia taktinio prognozavimo priemone, padeda tyrėjui efektyviau priimti sprendimus, padeda sukurti atskirų subjektų bendradarbiavimo sistemą ir t. t.³¹ Kriminalistikos žinyne modeliavimas apibūdinamas kaip vienas iš kriminalistikos ir kovos su nusikalstamumu metodų³². Modeliavimo metodas buvo taikomas nusikalstamų veikų tyrimo procese modeliuojant įvykius, reiškinius, procesus ar objektų sistemas siekiant išsamiai juos iširti.

Autorės nuomone, plėtojama ir gynybos taktika. Būtent ši kriminalistikos taktikos vystymosi kryptis turi svarbią reikšmę kriminalistikos taktikos ir metodikos vystymuisi, „išvaduoti“ tyrimo procesą nuo kaltinimo akcentuacijos, o kartu pasiekti tikslą – nustatyti

²⁷Greenwood, P. W., Petersilia, J. *The Criminal Investigation Process*. Volume I: Summary and Policy Implications. Santa Monica: Rand, 1975 [interaktyvus], [žiūrėta 2011-12-21]. <<http://www.rand.org/pubs-reports/2007/R1776.pdf>>.

²⁸Gilbert, J. N. *Criminal investigation*. Sixth edition. Upper Saddle River, New Jersey, 2004, p. 552–553.

²⁹*Ibid.*, p. 554.

³⁰*Ibid.*, p. 564–565.

³¹Volcheckaja, T. S. *Sovremennye problemy modelirovanija v kriminalistike i sledstvennoj praktike* [Modern problems of modeling in forensic and investigative practices]. Uchebnoe posobie. Kaliningrad, 1997.

³²*Kriminalistika* [Criminalistics]. Kratkaja enciklopedija. Moskva, 1993, p.43.

tiesą byloje įvertinus kaltinimo ir gynybos puses, taigi, iš esmės įgyvendinti rungimosi principą. Teisingai pastebėta, jog byla, perpildyta ikiteisminio tyrimo klaidų ir spragų, įrodymų sistemoje – tai „serganti“, negyvybinga, neturinti perspektyvos, advokato laimikiu pasmerkta tapti byla³³. Įvardijami tokie „sergantys bylos taškai“ kaip įtariamojo pareiškimas apie priverstinį kaltės pripažinimą, pareiškimai apie neleistinus būdus renkant ir fiksuojant bylai reikšmingą informaciją, pareiškimas apie specialisto išvados nepatikimumą ir pan.

Be abejo, paminėtina ir kita vis plačiau analizuojama kriminalistikos taktikos sritis – klaidos. Atliekant ikiteisminį tyrimą padarytų klaidų analizė ir jų ištaisymas – vienas iš svarbių momentų, būtinų siekiant iki galo iširti bylos aplinkybes, nepažeisti baudžiamojo proceso normų, priimti teisingą sprendimą byloje. Pažymėtina, kad kriminalistinių klaidų priežastis – ne nepakankamas baudžiamosios teisės ar baudžiamojo proceso išmanymas, o menkas, nepakankamas tyrėjo, prokuroro ar ikiteisminio tyrimo teisėjo (teismo) profesinis pasirengimas³⁴. Norint išvengti klaidų, mokslininkai ir siūlo sukurti tyrėjo veiksmų kaip tam tikrų algoritmų sistemą tipinėse ir netipinėse tyrimo situacijose, kelti tyrėjo profesionalumo lygį, sukurti ar nustatyti taisykles tipinėms rizikingoms situacijoms³⁵.

Nagrinėjant kriminalistikos taktikos vystymosi tendencijas, pažymėtina jos vystymosi krypčių įvairovė. Todėl būtų sunku pateikti išsamų kriminalistikos taktikos vystymosi krypčių sąrašą – kriminalistikos taktikos vystymosi kryptys gali nuolat kisti. Logiška, nes kriminalistikos taktikos ribos nuolat kinta, be to, ir pats požiūris į kriminalistikos taktikos esmę ir turinį ne kartą keitėsi. Apibendrinus galima pasakyti, kad kriminalistikos taktikos vystymosi kryptys, kaip ir pats turinys, nuolat kis. Mokslininkai, tyrinėdami kriminalistikos taktikos vystymosi tendencijas, išskiria pačias įvairiausias kriminalistikos taktikos vystymosi sritis: ikiteisminio tyrimo dalyvių koordinuoti veiksmai, atskirų ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimo kokybė ir pan.³⁶ Slovėnijos mokslininkų tyrinėjamos šiuolaikinės kriminalistikos vystymosi kryptys siejamos su atskirų nusikalstamų veikų tyrimo metodika (pavyzdžiui, ekonominių nusikalstamų veikų, seksualinio vaikų išnaudojimo tyrimo ypatumais), o kriminalistikos taktikos srityje – atskirų ikiteisminio tyrimo veiksmų, pavyzdžiui, apklausa,

³³Belkin, R. S. *Kriminalistika: problemy segodnjashnego dnja* [Criminalistics: Modern problems]. Moskva, 2001, p. 196.

³⁴Burdanova, V. S. *Sledstvennye (kriminalisticheskie) oshibki. Voprosy sovershenstvovaniya prokurorsko-sledstvennoj dejtelnosti*. [Pre-trial investigation mistakes. Improvement of prosecutors activity in pre-trial investigation]. Sankt-Peterburg, 1996, p. 117.

³⁵Belkin, R. S., *supra* note 33, p. 185–186.

³⁶Ishhenko, E. P., Toporkov, A. A. *Kriminalistika* [Criminalistics]. Moskva, 2007, p. 330.

efektyvumu³⁷. Kaip ateities iššūkius šioje šalyje D. Maveris įvardija ir tokius klausimus kaip logikos vaidmuo ir kūrybiškumas nusikalstamų veikų tyrimo procese³⁸. Anglosaksų teisinėje sistemoje išskiriamos šios svarbiausios šiuolaikinės kriminalistikos taktikos (nusikalstamų veikų tyrimo) vystymosi kryptys³⁹:

- Policijos tyrėjų ir prokuratūros veiksmų koordinavimas.
- Patrulių funkcijų plėtimas tiriant nusikalstamas veikas.
- Latentinių pėdsakų paieška ir panaudojimas tiriant nusikalstamas veikas.
- Bylų, kuriose nusikaltimas akivaizdus ir nereikalingas sudėtingas tyrimas, ir bylų, kuriose reikalingi specialiai parengti tyrėjai, nustatymas.

Kaip matyti, daug dėmesio skiriama tiek vidiniam (patrulių funkcijų plėtimas), tiek išoriniam (veiksmų koordinavimas su prokuratūra) nusikalstamų veikų tyrimo organizavimo tobulinimui. Ne mažiau svarbi kryptis yra įvairių tyrimų panaudojimo galimybių plėtimas nusikalstamų veikų tyrimo procese⁴⁰. Apibendrinus skirtingų autorių pateiktas šiuolaikinės kriminalistikos taktikos vystymosi kryptis, galima būtų išskirti šias:

- Kriminalistikos taktikos dalyko teorinis patikslinimas, jos ribų ir ryšių su kitomis mokslo sričių žiniomis nustatymas.
- Nusikalstamų veikų dabartinės būklės analizė.
- Proceso dalyvių elgesio ir veiklos analizė ir įvertinimas.
- Ikiteisminio tyrimo organizavimo pagrindų analizės apibendrinimas.
- Esamų mokslinių taktinių būdų ir rekomendacijų tobulinimas.
- Naujų mokslinių taktinių būdų ir rekomendacijų sukūrimas ir jų taikymas praktikoje siekiant efektyviau organizuoti ikiteisminį tyrimą.
- Kriminalistikos taktikos sferos išplėtimas panaudojant kitų mokslo sričių žinias.
- Modeliavimo metodo taikymas atliekant atskirus ikiteisminio tyrimo veiksmus.
- Teisminio tyrimo taktikos sukūrimas.
- Kriminalistinių taktinių rekomendacijų panaudojimas civilinėje, administracinėje ir kt. teisės šakose.
- Gynybos taktika.
- Klaidų aptikimas, analizė, šalinimas.

³⁷ Maver, D. *Criminal Investigation. Criminalistics in Slovenia: Origins, Development and Trends* Journal of Criminal Justice and Security [interaktyvus] 2009, N 4, p. 511 [žiūrėta 2011-09-19]. <<http://www.fvv.uni-mb.si/Varstvoslovje/articles/VS-2009-4-Maver.pdf>>

³⁸ *Ibid.*, p. 510.

³⁹ Lyman, M. D., *supra* note 5, p. 13.

⁴⁰ Saferstein, R. *Forensic Science. An Introduction. Second Edition.* Prentice Hall, 2011.

Kriminalistikos taktikos žinios ir ateityje plėsis, turės didesnę reikšmę ne tik kriminalistinės teorijos sistemoje, bet ir darys įtaką tyrimo veiklos efektyvumui. Kriminalistikos taktikos, kaip kriminalistikos sistemos dalies, turinys nuolat kinta, yra tikslinamas, konkretinamas. Kriminalistikos taktikos ribų tikslinimas ir toliau funkcionaliai susijęs su kriminalistikos technika ir atskirų nusikalstamų veikų rūšių tyrimo metodika. JAV mokslininkai vienareikšmiškai teigia, kad vienas iš nusikalstamų veikų tyrimo sėkmės garantų yra modernios kriminalistinės laboratorijos sukūrimas⁴¹. M. D. Lymanas pabrėžia, jog dabartiniu metu JAV, tiriant nusikalstamas veikas, ypač akcentuojamas įvairių mokslų (archeologijos, geologijos, patologijos, toksikologijos, veterinarijos ir kt.) pritaikymas kriminalistikoje⁴². Šiuolaikinių kriminalistikos taktikos teorinių ir praktinių problemų analizė rodo, kad pastaruosiu metu itin aktualios kriminalistikos taktikos problemos yra ikiteisminio tyrimo organizavimo problemos, tyrėjo rengimo, kompetencijos, specializacijos klausimai. Sudėtingame nusikalstamų veikų tyrimo procese tyrėjas vis dar yra vienas iš pagrindinių tyrimo subjektų, atliekančių ikiteisminį tyrimą, o nusikalstamų veikų padarymo būdai tampa vis sudėtingesni. Būtina atkreipti dėmesį į profesinį pareigūnų parengimą, tai yra į būtinybę visapusiškai ir profesionaliai kelti policijos pareigūnų kvalifikaciją.

Autorės atlikto disertacinio tyrimo metu nustatyta, jog svarbiausios kriminalistikos taktikos vystymosi kryptys turėtų būti esamų mokslinių taktinių būdų ir rekomendacijų sukūrimas ir jų taikymas praktikoje siekiant efektyviau organizuoti ikiteisminį tyrimą, taip pat ikiteisminio tyrimo organizavimo pagrindų analizė⁴³. Tyrėjų nuomone, teisminės taktikos sukūrimas, kriminalistinių taktinių rekomendacijų panaudojimas civilinėje, administracinėje ir kt. teisės šakose nėra tokios svarbios kriminalistikos taktikos vystymosi kryptys. Darytina išvada, jog tyrėjams aktualiausios tos kriminalistikos taktikos vystymosi kryptys, kurios tiesiogiai susijusios su nusikalstamų veikų tyrimu. Pažymėtina, kad prokurorų nuomonė šiuo klausimu labai panaši į tyrėjų. Prokurorai teigia, jog svarbiausios šiuolaikinės kriminalistikos taktikos vystymosi kryptys turėtų būti esamų mokslinių taktinių būdų ir rekomendacijų sukūrimas ir jų taikymas praktikoje siekiant efektyviau organizuoti ikiteisminį tyrimą ir kriminalistikos taktikos, kaip srities, išplėtimas panaudojant kitų mokslo sričių žinias⁴⁴. Teisėjų nuomone, pačios svarbiausios šiuolaikinės kriminalistikos taktikos vystymosi kryptys

⁴¹ Saferstein, R. *Criminalistics: An Introduction To Forensic Science. 8 edition.* New Jersey, 2003, p. 10.

⁴² Lyman, M. D., *supra* note 5.

⁴³ Navickienė, Ž. *Ikiteisminio tyrimo organizavimo modelis kriminalistikos taktikoje.* Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolas Romeris universitetas, p. 42.

⁴⁴ *Ibid.*

turėtų būti siejamos su teismo tyrimo taktikos sukūrimu, kriminalistikos taktikos sričių išplėtimu panaudojant kitų mokslo sričių žinias, ikiteisminio tyrimo organizavimo pagrindų analizės apibendrinimu. Apibendrinus šią nuomonę, teigtina, jog ikiteisminio tyrimo organizavimo efektyvinimas – viena iš svarbiausių šiuolaikinės kriminalistikos taktikos vystymosi krypčių.

IŠVADOS

Kriminalistikos taktikos samprata nuolat kito ir anksčiau buvo suprantama gerokai siauriau nei dabartiniu metu: ji apėmė nurodymus, kaip sudaryti nusikalstamų veikų tyrimo planus. Vėliau kriminalistikos taktika traktuojama žymiai plačiau: ji apima efektyvius ir racionalius būdus ir priemones, padedančias veiksmingai atlikti ikiteisminį tyrimą. Sintetindama įvairių mokslų žinias, modernioji kriminalistikos taktika apjungia ne tik klasikinius elementus – bendradarbiavimą, mokymą apie versijas, ikiteisminio tyrimo veiksmų planavimą, bet ir specialių žinių taikymo galimybes, ikiteisminio tyrimo subjektų kvalifikacijos, kompetencijos klausimus. Skirtingose kriminalistikos mokyklose vartojama nevienoda kriminalistikos taktikos samprata. Efektyviam nusikalstamų veikų tyrimui apibrėžti vartojami du pagrindiniai terminai: *kriminalistikos taktika ir nusikalstamų veikų tyrimas*, tačiau savo turiniu šios sampratos iš esmės yra panašios, kadangi apima efektyvių multikompleksinių priemonių panaudojimą nusikalstamų veikų tyrimo procese.

Dabartiniuose globalizacijos procese išvelgiamas ryškus kriminalistikos taktikos ribų plėtimasis ir skverbimasis į daugelį mokslų, o šiuolaikinės kriminalistikos taktikos teiginiai pagrįstai formuluojami remiantis kitų mokslų – baudžiamojo proceso, kriminologijos, vadybos, edukologijos, psichologijos – žiniomis. Šiuolaikinės kriminalistikos taktikos vystymosi tendencijos nulemtos procesinių normų pokyčių, besiformuojančios ikiteisminio tyrimo praktikos, ikiteisminio tyrimo subjektų veiklos optimizavimo poreikio, šių subjektų bendradarbiavimo tobulinimo, kvalifikacijos ir kompetencijos, o aktualiausias vystymosi kryptys siejamos su ikiteisminio tyrimo organizavimo tobulinimu.

LITERATŪRA

1. Ancelis, P., Aleksonis, G., Bučiūnas, G., Juškevičiūtė, J., Šalčius, M., Šlepetys, R., Šukys, M. *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. Vadovėlis. Vilnius: Mykolas Romeris universitetas, 2011.
2. Belkin, R. S. *Kriminalistika: problemy segodnjashnego dnja* [Criminalistics: Modern problems] Moskva, 2001.

3. Bučiūnas, G., Gruodytė, E. *Ikteisminis tyrimas: procesiniai, kriminalistiniai ir praktiniai aspektai* Mokymo priemonė. Vilnius, 2009.
4. Burda, R. *Apklausa atliekant ikiteisminį tyrimą: problemų fiksavimo problemos. Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika*. Mokslo darbų rinkinys. Vilnius, 2007.
5. Burda, R., Kuklianskis, S. *Apklausa ikiteisminio tyrimo metu*. Vilnius, 2007.
6. Burdanova, V. S. *Sledstvennye (kriminalisticheskie) oshibki. Voprosy sovershenstvovaniya prokurorsko-sledstvennoj dejtelnosti*. [Pre-trial investigation mistakes. Improvement of prosecutors activity in pre-trial investigation]. Sankt-Peterburg, 1996.
7. Gilbert, J. N. *Criminal investigation. Sixth edition*. Upper Saddle River, New Jersey, 2004.
8. Golovin, A. I. *Kriminalisticheskaja sistematika* [Forensic systematic]. Moskva, 2002.
9. Gorbatkov, A., Juodkaitė-Granskienė, G. *Kriminalistikos ir teismo ekspertizės santykio klausimu*. *Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika*. Vilnius, 2009.
10. Gottschalk, P. *Value configurations in organised crime. Policing & Society*. Vol. 19, No. 1, 2009.
11. Greenwood, P. W., Petersilia, J. *The Criminal Investigation Process*. [interaktyvus], Volume I: Summary and Policy Implications. Santa Monica: Rand, 1975 [žiūrėta 2011-12-21]. <http://www.rand.org/pubs/reports/2007/R1776.pdf>
12. Filipov, A. G. *Prodolzhenie diskusini (vnov o sisteme kriminalistiki)* [Continuation of discussion (again about forensic system)]. *Vestnik kriminalistiki*. Vypusk 1(13). Moskva, 2005.
13. Halilovic, H., Bojanic, N. *Criminalistics scientia sui generis—arguments pro et contra* [interaktyvus], [žiūrėta 2011-09-30]. <<http://www.fpvv.uni-mb.si/conf2004/papres/halilovic.pdf>>
14. *Handbook of Criminal Investigation*. Edited by Newburn, T., Wiliamson, T., Wright, A. Willan publishing. 2007.
15. Ishhenko, E. P., Toporkov, A. A. *Kriminalistika* [Criminalistics]. Moskva, 2007.
16. Jewkes, Y., Andrews, C. *Policing the Filth: The Problems of Investigating Online Child Pornography in England and Wales. Policing & Society*, Vol. 15, No. 1, 2005.
17. Juodkaitė-Granskienė, G. *Teisėsaugos institucijų naudojamos vadybos priemonės ir jų optimizavimo problemos Lietuvoje (Viešųjų ekspertinių tyrimų organizacijų pavyzdžiu) // Nusikalstamumo grėsmės ir žmogaus saugumas*. Kolektyvinė monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010.
18. Kassian, S. M., Leo, R. A., Meissner, C. A., Richman, K. D., Colwell, L. H., Leach, A. M., Fon, D. *Police Interviewing and Interrogation: A Self-Report Survey of Police Practices and Beliefs. Law and Human Behaviour* [interaktyvus], 2007, N. 4, volume 31, [žiūrėta 2011-12-21]. <http://www.springerlink.com/content/23638u3777622757>
19. *Kriminalistika* [Criminalistics]. *Kratkaja enciklopedija*. Moskva, 1993.
20. Kurapka, V. E., Bilevičiūtė, E., Matulienė, S. *Ekspertinių įstaigų Lietuvoje pertvarkymo gairės. Nusikalstamumo grėsmės ir žmogaus saugumas*. Kolektyvinė monografija. Vilnius, 2010.
21. Lyman, M. D. *Criminal Investigation: the Art and the Science. 6 th ed*. New Jersey: Prentice Hall, 2011.
22. Malevski, H. *Pagrindinės kriminalistikos mokyklos ir šiuolaikinio kriminalistikos modelio formavimasis Lietuvoje. Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika*. – Vilnius, 2009.
23. Matulienė, S. *Smurtinių nusikalstamų veikų ikiteisminio tyrimo kryptys. Nusikalstamumo grėsmės ir žmogaus saugumas*. Kolektyvinė monografija. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2010.
24. Maver, D. *Criminal Investigation. Criminalistics in Slovenia: Origins, Development and Trends. Journal of Criminal. Justice and Security* [interaktyvus], 2009, N.4 p. 511 [žiūrėta 2011-09-19]. <<http://www.fvv.uni-mb.si/Varstvoslojje/articles/VS-2009-4-Maver.pdf>>

25. Mullins, S. *Parallels Between Crime and Terrorism: A Social Psychological Perspective. Studies in Conflict & Terrorism.* Volume 32, Issue 9, 2009.
26. Navickienė, Ž. *Ikiteisminio tyrimo organizavimo modelis kriminalistikos taktikoje.* Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai (teisė). Vilnius: Mykolas Romeris universitetas, 2011.
27. Reno, J., Marcus, D., Robinson, L., Brennan, N., Travis, J. *Crime Scene Investigation: A Guide for Law Enforcement. Research report.* U.S. Department of Justice. 2000.
28. Saferstein, R. *Criminalistics: An Introduction To Forensic Science. 8 edition.* New Jersey, 2003.
29. Saferstein, R. *Forensic Science. An Introduction. Second Edition.* Prentice Hall, 2011.
30. Volcheckaja, T. S. *Sovremennye problemy modelirovanija v kriminalistike i sledstvennoj praktike* [Modern problems of modeling in forensic and investigative practices]. Uchebnoe posobie. Kaliningrad, 1997.
31. Vozgrin, I. A. *Kriminalisticheskaja taktika: ponjatie i predmet issledovanija* [Criminalistic tactics: understanding and subject of research]. Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta MVD. 1999, N. 1.
32. Zelenskij, V. D. *K voprosu o meste organizacini rassledovanija v kriminalistike* [About position of organising pre-trial investigation in forensic science] Vestnik kriminalistiki Vyp. 1(29). Moskva, 2009.
33. Zimring, F. E., Jennings, W. G., Piquero, A. R., Hays, S. *Investigating the Continuity of Sex Offending: Evidence from the Second Philadelphia Birth Cohort.* Justice Quarterly. Volume 26. N. 1, 2009.

CONCEPTION AND TRENDS OF MODERN CRIMINALISTICS TACTICS

Žaneta Navickienė*
Lithuanian Police School

Summary

Different models of criminalistics in various countries determined a unique content and development of criminalistics tactics. Previous conception of criminalistics tactics was associated with a set of measures and methods to achieve certain purposes, usually pre-trial investigation, search and expert activities. Currently, the range of criminalistics tactics has expanded. Achievements of modern criminalistics tactics are closely related to the effective pre-trial investigation of criminal acts and judicial investigation. In the process of development of criminalistics as scientific knowledge, criminalistics tactics has become a complex of not only propositions, methods, and guidance system in the conduct of investigations, but also includes the organization and planning of pre-trial and judicial investigation, selection of preventive measures, implementation of educational, organizational and technical measures.

In order to realize the trends of criminalistics tactics, it is important to analyze the ratio between forensic and criminal procedure, investigators' qualification and competence, coherence and cooperation in their activity. In order to apply criminalistics tactics knowledge in the future, it is important to understand its content and usage of different concepts of criminalistics tactics. In the process of investigating criminal acts some effective measures and methods are used to define two key terms: *criminalistics tactics and criminal investigation*, however, the content of these concepts is essentially similar because it includes multi-complex effective measures in the process of investigation of criminal acts.

The most important trends of modern criminalistics tactics are associated with the development of organization of pre-trial investigation.

The aim of the research is to present the trends of modern criminalistics tactics through the analysis of conception and development of criminalistics tactics in different legal systems.

The subject of the research is modern criminalistics tactics.

The following theoretical methods are used in the present article: descriptive-comparative, historical, comparative and analytical-critical methods. Applying descriptive and comparative methods, the article describes and compares different conceptions of criminalistics tactics in the countries belonging to different legal systems, defines effective ways and means of investigating criminal acts, compares these different conceptions. The historical research method helps to analyze the development of criminalistics tactics, to understand changes in its content and development trends. Analysing modern criminalistics tactics trends the analytical-critical research method helps to assess criminalistics tactics impact on investigation of criminal acts.

Keywords: pre-trial investigation, criminalistics tactics, content and trends of criminalistics tactic.

Žaneta Navickienė*, Lietuvos policijos mokyklos Kvalifikacijos tobulinimo skyriaus viršininko pavaduotoja, Mykolo Romerio universiteto Viešojo saugumo fakulteto Policijos veiklos katedros lektorė. Mokslinių tyrimų kryptys: policijos pareigūnų tęstinis profesinis mokymas, ikiteisminio tyrimo subjektų kvalifikacija ir kompetencija, ikiteisminio tyrimo organizavimas, ikiteisminio tyrimo subjektų bendradarbiavimas.

Žaneta Navickienė*, Deputy Head of Post-Initial Training Division at Lithuanian Police School, lecturer of Police Activities Department, Public Security Faculty of Mykolas Romeris university. Research interests: police vocational training, pre-trial investigation subjects' qualification and competence, organising pre-trial investigation, cooperation of pre-trial investigation subjects'.